

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
ŽURNĀLS

Nr. 2.

Juridiskā zinātne

Tiesību zinātnes nākotnei, 1

JOURNAL
OF THE UNIVERSITY OF LATVIA
No. 2

Law

Sciences of Law for Future, 1

UDK 34(051)
La 811

Latvijas Universitātes Žurnālu „Juridiskā zinātne”
(Journal of the University of Latvia „Law”)
finansē Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte.

Galvenais redaktors prof. *Dr. iur.* **Jānis Lazdiņš**, Latvijas Universitāte, Latvija

Redkolēģija

Prof. *Dr. habil. iur.* **Kalvis Torgāns**, Latvijas Universitāte, Latvija

Prof. *Ph. D.* **Pauls Varuls** (*Paul Varul*), Tartu Universitāte, Igaunija

Prof. *Dr. iur.* **Pēters Jervelaidis** (*Peeter Järvelaid*), Tallinas Universitāte, Igaunija

Prof. *Dr. iur.* **Valentija Liholaja**, Latvijas Universitāte, Latvija

Prof. *Dr. iur.* **Naģežda Ņižņika** (*Надежда Нижник*), Sanktpēterburgas IM universitāte, Krievija

Prof. *Dr. iur.* **Sanita Osipova**, Latvijas Universitāte, Latvija

Prof. *Dr. iur.* **Ingo Zaengers** (*Ingo Saenger*), Vestfāles Vilhelma universitāte, Minstere, Vācija

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Kaspars Balodis**, Latvijas Universitāte, Latvija

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Daiga Rezevska**, Latvijas Universitāte, Latvija

Dr. iur. **Rainers Kempers** (*Rainer Kemper*), Vestfāles Vilhelma universitāte, Minstere, Vācija

Latviešu teksta literārā redaktore **Ruta Puriņa**

Anģļu tekstu literārais redaktors **Imants Mežaraups**

Maketu un vāka dizainu veidojusi **Ieva Tiltiņa**

Visi krājumā ievietotie raksti ir recenzēti.

Pārpublicēšanas gadījumā nepieciešama Latvijas Universitātes atļauja.

Citējot atsauce uz izdevumu obligāta.

© Latvijas Universitāte, 2011

ISSN 1691-7677

Publisko un privāto tiesību dalījuma ieviešana un nozīme Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas

Implementation and Content of the Public-Private Law Divide in Latvia after the Renewal of Independence

Mg. iur. Edvīns Danovskis

LU Juridiskā fakultāte

Valststiesību zinātņu katedras lektors, doktorants

E-pasts: Edvins.Danovskis@lu.lv

Rakstā analizēts publisko un privāto tiesību dalījuma noliegšanas pamatojums padomju tiesību sistēmā, publisko un privāto tiesību dalījuma atjaunošanas process un funkcijas Latvijas tiesību sistēmā. Kopsavilkumā secināts, ka publisko un privāto tiesību dalījums Latvijā pārņemts nekritiski kā kontinentālās Eiropas valstu tiesību sistēmām raksturīga pazīme. Publisko un privāto tiesību dalījums ir praktiski nozīmīgs, lai noteiktu tiesu kompetenci/lietu izskatīšanas procesu, kā arī lai noteiktu lietā piemērojamās tiesību normas gadījumos, kad normatīvajā aktā ir ietverta tieša vai pastarpināta atsauce uz publisko un privāto tiesību dalījumu.

Atslēgvārdi: publiskās un privātās tiesības, tiesību klasifikācija, padomju tiesības, administratīvās tiesības.

Satura radītājs

<i>Ievads</i>	27
1. <i>Publisko un privāto tiesību dalījums padomju tiesību sistēmā</i>	28
2. <i>Publisko un privāto tiesību dalījuma atzīšanas process</i>	29
3. <i>Publisko un privāto tiesību dalījuma izpratnes iespējas un nozīme</i>	31
3.1. <i>Piemērojamās tiesību normas noteikšana</i>	32
3.2. <i>Tiesu kompetences norobežošana</i>	32
3.3. <i>Juridisko metožu izmantošana</i>	33
3.4. <i>Tiesību normu spēks laikā</i>	33
3.5. <i>Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme tiesību zinātņu studiju programmu didaktikā</i>	34
<i>Kopsavilkums</i>	34
<i>Izmantoto avotu saraksts</i>	35
<i>Atsauces</i>	37
<i>Summary</i>	39

Ievads

Tiesību sistēmas pārkārtošanas process Latvijā ietvēra ne tikai normatīvo aktu jaunradi un vairāku pirmās neatkarības posmā pieņemto normatīvo aktu atjaunošanu, bet arī juridisko konceptu un metožu pārskatīšanu. Padomju tiesību sistēmā

publisko un privāto tiesību dalījums tika noliegts kā raksturīgs buržuāzisko valstu tiesībām, jo atspoguļojot pretrunas starp individu un valdošo šķiru. Tomēr dažus gadus pēc neatkarības atjaunošanas normatīvajos aktos tika iekļautas norādes uz publisko un privāto tiesību dalījumu, kas Latvijā bija pazīstams pirmās neatkarības posmā¹. Šī raksta mērķis ir izpētīt publisko un privāto tiesību dalījuma atkalieviešanas procesu Latvijas tiesību sistēmā, kā arī noskaidrot šī dalījuma funkcijas Latvijā.

1. Publisko un privāto tiesību dalījums padomju tiesību sistēmā

Padomju tiesībzinātnieki lielu vērību pievērsa tiesisko attiecību klasificēšanai tiesību nozarēs. Jautājums par padomju tiesību sistēmu bija viena no visbiežāk diskutētajām tiesību zinātnes problēmām.² Pētnieki diskutēja ne tikai par tiesību nozaru skaitu un nošķiršanas robežām, bet arī par to, vai tiesību sistēmai ir objektīvs raksturs (iepretim viedoklim, ka tiesību sistēma top cilvēku apzinātas darbības rezultātā).³ Par patstāvīgām tiesību nozarēm tika uzskatītas konstitucionālās tiesības, administratīvās tiesības, zemes tiesības, civiltiesības, darba tiesības, ģimenes tiesības, krimināltiesības, civilprocesuālās tiesības u. c.⁴ Turklāt tika uzskatīts, ka tiesību dalījumam nozarēs ir arī praktiska nozīme, jo tas palīdz orientēties normatīvajā materiālā, pamanīt noteiktās tiesiskās attiecībās piemērojamo tiesisko līdzekļu īpatnības un precīzi noteikt normatīvo aktu hierarhiju.⁵

Publisko un privāto tiesību nošķiršana padomju tiesību sistēmā netika atzīta. Tika uzskatīts, ka šis dalījums ir raksturīgs buržuāzisko valstu tiesībām⁶ un ka tiesību dalījums publiskajās un privātajās tiesībās sociālistiskā tiesību sistēmā nav iespējams, jo radies tāpēc, ka pastāvējušas dziļas un nepārvaramas pretrunas starp individu, sabiedrību un valsti. Eksploatoru šķira publiskās tiesības uzskata par tādām, kas aizsargā valsts intereses, bet privātās tiesības aizsargājot indivīda intereses. Patiesībā publiskās tiesības esot tikai tās normas, kas attiecības regulē valdošās šķiras interesēs, bet privātās tiesības aizsargājot atsevišķu īpašnieku intereses.⁷ Šāds padomju tiesībzinātnieku traktējums tiesību dalījumam publiskajās un privātajās tiesībās liecina par šī dalījuma nozīmes sagrozīšanu.

Ideoloģisks pamats noraidīt tiesību klasifikāciju publiskajās un privātajās tiesībās bija arī Ļeņina uzskats, ko viņš puda vēstulē padomju juristam D. Kurskim (Дмитрий Иванович Курский, 1874–1932), proti, ka Justīcijas tautas komisariātam (Народный комиссариат юстиции) jaunajā civilkodeksā ir jāiestrādā jauna koncepcija par civiltiesiskiem līgumiem; jāpalielina valsts iejaukšanās privāttiesiskās attiecībās un jāaplaišina valsts iespēja atcelt privāttiesiskus līgumus. Vēstulē tika iekļauta frāze, ka „mēs neko „privātu” neatzīstam, mums saimniecības jomā viss ir publiski tiesisks, nevis privāts”.⁸ Kaut arī Ļeņina mērķis nebija ielaisties teorētiskā strīdā par tiesību klasifikācijas problēmām, tomēr padomju juristi šo no konteksta atrauto citātu izmantoja, lai pamatotu, ka „buržuāziskajām tiesībām” raksturīgajam tiesību duālismam nav vietas sociālistiskajās tiesībās.⁹

Padomju juristi publisko un privāto tiesību dalījumu izmantoja, lai pretstatītu padomju un sociālistiskās tiesības, tādēļ publisko un privāto tiesību dalījuma noliegšanai sociālistisko tiesību sistēmā bija izteikti ideoloģisks mērķis. Publisko un privāto tiesību nošķiršana vairākās Rietumeiropas valstīs nozīmē tieši civiltiesisko attiecību nošķiršanu no publiski tiesiskajām attiecībām valsts pārvaldes jomā, un šim dalījumam pārsvarā ir praktisks nolūks – norobežot tiesu kompetenci. Šādā izpratnē arī sociālistisko tiesību sistēmā tika nošķirtas civiltiesības no administratīvajām tiesībām. Piemēram, Latvijas PSR Civilkodeksa 2. panta trešajā daļā bija noteikts, ka „mantiskajām attiecībām, kas dibinātas uz vienas puses administratīvo pakļautību

otrai pusei, kā arī nodokļu un budžeta attiecībām šā kodeksa noteikumus nepiemēro”.¹⁰ Šis formulējums pēc būtības ir pareizs, ja to attiecina uz publisko un privāto tiesību nošķiršanu. Arī šodien privāto tiesību un publisko tiesību nošķiršanas kontekstā var izmantot grāmatā „Padomju civiltiesības” rakstīto, ka „tām mantiskajām attiecībām, ko regulē administratīvās tiesības, ir organizatorisks raksturs atšķirībā no mantiskajām attiecībām, kurām ir preču-naudas raksturs, un kuru dalībnieki ir tiesiski vienlīdzīgā stāvoklī. Viens no administratīvo tiesību dalībniekiem vienmēr ir valsts pārvaldes orgāns, kas uzstājas nevis kā sev nošķirtas mantas valdītājs, bet gan kā administratīvs, valsts orgāns, kas realizē pārvaldes funkcijas attiecībā uz sev pakļautajām organizācijām, pilsoņiem”.¹¹

Kaut arī sociālistisko tiesību doktrīnā tika uzsvērts tiesību nozaru klasifikācijas nozīmīgums, tās praktiskā slodze bija neliela. Valstīs, kurās tiek atzīts publisko un privāto tiesību dalījums, tam ir svarīga praktiska nozīme, jo publiski tiesiskās attiecības un privāttiesiskās attiecības tiek pārbaudītas atšķirīgā procesuālā kārtībā un atsevišķos tiesu varas vai izpildvaras orgānos. Šādā aspektā tiesību nozaru klasifikācija nozīmi ieguva vienīgi PSRS pastāvēšanas pēdējos gados. 1987. gada 30. jūnijā PSRS Augstākā Padome pieņēma dekrētu „Par kārtību, kādā var pārsūdzēt tiesā amatpersonu prettiesisko rīcību, ar kuru aizskartas pilsoņu tiesības”¹², bet Latvijas PSR Augstākā Padome 1988. gadā papildināja Civilprocesa kodeksu ar 24.a nodaļu¹³. Šie tiesību akti paredzēja pilsoņa tiesības griezties tiesā ar sūdzību, ja viņš uzskata, ka ar amatpersonas rīcību aizskartas viņa tiesības. Kodeksa 239.¹ panta otrā un trešā daļa noteica, ka tiesā var pārsūdzēt rīcību, kuru vienpersonīgi realizējušas amatpersonas un kuras rezultātā pilsonim nelikumīgi liegtas iespējas pilnīgi vai daļēji realizēt tiesības, ko viņam piešķir likums vai cits normatīvs akts, vai pilsonim nelikumīgi uzlikts kāds pienākums. Šī panta ceturtdā daļa noteica, ka minētā kārtība nav piemērojama rīcībai, kurai kriminālprocesa, civilprocesa un citi likumi paredz citādu pārsūdzēšanas kārtību. Tikai tad arī praksē kļuva aktuāli nošķirt administratīvi tiesiskās attiecības no civiltiesiskajām attiecībām.

No iepriekš minētā redzams, ka sociālistisko tiesību sistēmā tika nošķirtas civiltiesības no administratīvajām tiesībām, turklāt nošķiršanas kritēriji lidzinās kritērijiem, kas izmantoti publisko un privāto tiesisko attiecību nošķiršanai, proti, vai tiesiskajās attiecībās puses ir vienlīdzīgas (privāttiesiskās attiecības) vai vismaz viena no pusēm tiesiskajās attiecībās realizē valsts varu (publiski tiesiskās attiecības). Padomju tiesību doktrīnā publisko un privāto tiesību dalījums tika pārprasts un izmantots, lai uzsvērtu ideoloģiskās atšķirības starp sociālistisko tiesību sistēmu un t. s. buržuāziskajām tiesību sistēmām.

2. Publisko un privāto tiesību dalījuma atzišanas process

Latvijas neatkarības atjaunošanas procesā un pirmajos gados pēc neatkarības atjaunošanas publisko un privāto tiesību dalījumam netika piešķirta juridiska nozīme. Pirmie raksti, kuros pieminēta kaut kā publiska un privāta nošķiršana, publicēti 1990.–1991. gadā. Rakstā „Ak, šis ilgotais privātīpašums!”¹⁴ (publicēts četras dienas pēc Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pieņemšanas un acimredzot uzrakstīts pirms tam) skaidrots, ar ko atšķiras publisks īpašums no privāta, bet rakstā „Publiskās administrācijas disciplīna”, skaidrojot vārdu „publiskums”, norādīts, ka pirmskara Latvijā tika lietots jēdziens „publiskās tiesības”, ar tām saprotot tādas, kas attiecas uz visu sabiedrību un valsti, pretēji jēdzienam „privāts”, kas apzīmē to, kas neietilpst valsts kompetencē.¹⁵

Tālākais publisko un privāto tiesību dalījums Latvijas tiesību sistēmā notika fragmentāri un bez jebkādas diskusijas par šāda dalījuma nepieciešamību. Pirmo reizi šis dalījums normatīvi nostiprināts likumā „Par pašvaldībām”¹⁶ (likums pieņemts 1994. gadā). Tā 4. pants noteica, ka, „realizējot valsts vietējo pārvaldi, pašvaldības likumā noteiktajos ietvaros ir publisko tiesību subjekts, bet privāttiesību jomā pašvaldībām ir juridiskās personas tiesības”; likuma 6. pants noteica pašvaldību kompetenci „publisko tiesību jomā”. Gadu vēlāk Ministru kabinets pieņēma „Administratīvo aktu procesa noteikumus”,¹⁷ kuros pirmoreiz Latvijā normatīvi ieviests jēdziens „administratīvs akts”. Noteikumu 5. punkts noteica, ka administratīvs akts ir „tiesību akts, ko publisko tiesību jomā izdod iestāde”. Pirmā publikācija, kur skaidrota šī dalījuma nozīme, ir LU docenta I. Krastiņa brošūra „Tiesību teorijas pamatjēdzieni”¹⁸. Tajā skaidrots, ka „tās tiesības, kur viena atsevišķa persona figurē kā patstāvīgs tiesību subjekts, ir privātās tiesības, bet tās tiesības, kur atsevišķa persona figurē kā sociāla organisma sastāvdaļa, ir publiskās tiesības”. Šis izteikums pēc būtības atkārtō to, ko jau 1929. gadā bija rakstījis LU docents Roberts Akmentiņš.¹⁹

1997. gadā tika publicēts ar tieslietu ministra rīkojumu izveidotās Administratīvā procesa likuma izstrādes darba grupas ziņojums, kurā norādīts, ka administratīvais process regulē tikai attiecības starp valsti un individu publisko tiesību jomā, bet neregulē attiecības starp šīm pusēm civiltiesību un krimināltiesību jomā, kurās darbojas citi principi.²⁰ 1998. gadā Vācijā juridisko izglītību ieguvušais jurists Egils Levits rakstā „Par administratīvā procesa vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā” sniedza īsu publisko un privāto tiesību dalījuma būtības izklāstu, kurš ir uzskatāms par pirmo mēģinājumu kopš neatkarības atjaunošanas skaidrot šī dalījuma nozīmi. Rakstā norādīts, ka šim iedalījumam ir būtiska nozīme, jo abi tiesību atzari balstās uz dažādiem principiem. Publiskajās tiesībās pastāv cilvēktiesību ievērošanas princips, likuma prioritātes princips, varas dalīšanas princips, bet privāttiesības balstās uz privātautonomijas principu.²¹ Tomēr nevienā no iepriekš minētajām publikācijām nav pamatota šāda dalījuma teorētiskā un praktiskā nepieciešamība un nav norādīti šo nozaru nošķiršanas kritēriji.

1998. gadā profesors Edgars Meļķis (1929–2009) publicē rakstu, kurā skaidro publisko tiesību juridisko personu būtību un to nošķiršanu no citām juridiskām personām.²² Šajā rakstā publisko un privāto tiesību juridisko personu nošķiršana tiek saistīta ar publisko un privāto tiesību nošķiršanu. Tomēr līdz šim nozīmīgāko publikāciju par publisko un privāto tiesību nošķiršanu publicējusi LU docētāja Jaurīte Briede 1999. gadā. Šajā rakstā norādīts, ka publisko un privāto tiesību un to principu nošķiršana pārejas perioda valstīs ir jo īpaši svarīga; tas ir viens no publisko tiesību un valsts pārvaldes reformas pamatjautājumiem.²³ Rakstā, izmantojot vācu tiesībzinātnieku darbus, izklāstītas arī publisko un privāto tiesību nošķiršanas teorijas (interesu teorija, subordinācijas teorija, subjektu teorija un citas). Ar publisko un privāto tiesību dalījumu šajā rakstā tiek saprasta gan tiesību nozaru, gan tiesību normu nošķiršana.

Publisko un privāto tiesību dalījums normatīvi tika nostiprināts arī Valsts pārvaldes iekārtas likumā,²⁴ kuru pieņēma 2002. gadā un kurā tika noteikti gadījumi, kad valsts pārvalde drīkst darboties privāto tiesību jomā. Šāda regulējuma pamatojums sniegts E. Levita sagatavotajā Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcijā.²⁵

Tomēr šīm publikācijām to izstrādāšanas laikā tiesību piemērošanas praksē nebija liela nozīme. 1995. gadā pieņemtie Administratīvo aktu procesa noteikumi noteica tikai administratīvo procesu iestādē; iestādes rīcības kontrole tiesā vēl joprojām tika veikta, pamatojoties uz Latvijas Civilprocesa kodeksa 24.a nodaļas normām. Tādēļ

arī tiesu praksē jēdzieni „publiskās tiesības” un „privātās tiesības” līdz 2004. gadam, kad tika izveidotas administratīvās tiesas un spēkā stājās Administratīvā procesa likums,²⁶ pieminēti tikai dažas reizes.²⁷ Tiesām nebija pamata nedz analizēt administratīvā akta jēdzienu, nedz publisko un privāto tiesību nošķiršanu, jo Civilprocesa likuma 24.a nodaļā, kas noteica lēmumu loku, par kuriem personas var iesniegt pieteikumus tiesā, šie jēdzieni nebija ietverti.

Publisko un privāto tiesību dalījuma jēdziens praktisku nozīmi tiesu praksē iegūst tikai 2004. gadā, kad spēkā stājās Administratīvā procesa likums un darbu uzsāka administratīvās tiesas. Administratīvā procesa likums noteica administratīvā procesā tiesā pārbaudāmos pieteikuma priekšmetus: par administratīvo aktu, par faktisko rīcību, par publisko tiesību līgumu un publiski tiesisko attiecību konstatēšanu. Katrs no šiem jēdzieniem ietver pazīmi „izdots publisko tiesību jomā”, un tādēļ arī tiesām vajadzēja pārbaudīt, vai tiesām lēmums/rīcība, par kuru iesniegts pieteikums, ir izdots publisko tiesību jomā. 2004. gadā publicētajā Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumu un lēmumu krājumā atrodami trīs lēmumi, kuros Senāts atzinis, ka, piemēram, pašvaldības lēmumi, ko tā pieņēmusi kā kapitāla daļu turētājs attiecībā uz tai piederošu kapitālsabiedrību, nav izdoti publisko tiesību jomā;²⁸ attiecības, kas radušās no privatizēta dzīvokļa īpašnieka un pašvaldības noslēgta dzīvojamās mājas uzturēšanas līguma, nav publiski tiesiskas;²⁹ arī pašvaldības lēmums par tai piederoša dzīvokļa apmaiņu nav izdots publisko tiesību jomā.³⁰ Turpmākajos gados Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments par publisko un privāto tiesību nošķiršanu veidojis plašu judikatūru; savu tēžu pamatošanai Senāts atsaucies gan uz vācu, gan iepriekš minētajām Latvijas tiesībzinātnieku publikācijām.

Tomēr publisko un privāto tiesību dalījuma ieviešana Latvijā nav uzskatāma par pašsaprotamu un tās atkalieviešana bija nekritiska. Pareizs ir apgalvojums, ka, iekļaujot likumā „Par pašvaldībām” un Administratīvo aktu procesa noteikumos atsauci uz „publisko tiesību jomu”, likumdošanas prakse apsteidza tiesību teoriju.³¹ Tomēr pat 20 gadus pēc neatkarības atjaunošanas un septiņus gadus pēc administratīvo tiesu izveidošanas un Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās tiesību zinātne tikpat kā nav mēģinājusi atbildēt uz jautājumu, ko vispār var saprast ar publisko un privāto tiesību dalījumu un kāda vēl (bez lietu piekritības noteikšanas) ir šī dalījuma nozīme.

3. Publisko un privāto tiesību dalījuma izpratnes iespējas un nozīme

Publisko un privāto tiesību dalījumu var izprast dažādi: 1) kā tiesību normu dalījumu; 2) kā tiesisko attiecību dalījumu (ietver arī tiesību subjektu dalījumu publisko tiesību un privāto tiesību subjektos); 3) kā tiesību apakšnozaru dalījumu; 4) kā principiālu tēzi par visa tiesiskā regulējuma duālismu (ideoloģisku koncepciju). Ar publisko un privāto tiesību dalījumu plašākā nozīmē var saprast visus iepriekš minētos dalījuma aspektus, taču jāņem vērā, ka katram no šiem klasifikācijas veidiem ir atšķirīgas funkcijas. Līdz šim Latvijas tiesību zinātnē publisko un privāto tiesību dalījumam piedēvēta nozīme,

- 1) lai noteiktu piemērojamo tiesību normu;
- 2) lai noteiktu tiesu, kurai piekritīga attiecīga lieta;
- 3) izmantojot juridiskās metodes;
- 4) nosakot tiesību normu spēku laikā;
- 5) tiesību zinātņu studiju programmu didaktikā.

3.1. Piemērojamās tiesību normas noteikšana

Vairākos normatīvos aktos ir noteikts, ka attiecīgais likums regulē tiesiskās attiecības publisko/privāto tiesību jomā vai ietver citu kritēriju, kas tieši saistīts ar publisko un privāto tiesību dalījumu. Administratīvā procesa likums regulē administratīvo procesu saistībā ar administratīvā akta, faktiskās rīcības, uzziņas izdošanu un publisko tiesību līgumu noslēgšanu, taču katrs no šiem institūtiem ietver pazīmi „publisko tiesību joma”. Paziņošanas likuma³² 2. pants noteic, ka šo likumu nepiemēro gadījumos, kad iestāde darbojas privāto tiesību jomā. Arī no Iesniegumu likuma³³ 1. panta formulējuma (likuma mērķis ir nodrošināt privātpersonas līdzdalību valsts pārvaldē) secināms, ka tas nav piemērojams privāttiesiskās attiecībās.³⁴ Valsts pārvaldes iekārtas likuma³⁵ XI nodaļa regulē valsts pārvaldes darbību privāto tiesību jomā. Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 1. pants noteic, ka šī likuma mērķis ir nodrošināt personai tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu, kas tai nodarīts ar prettiesisku administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Šajos gadījumos attiecīgā likuma piemērošanas priekšnoteikums ir noskaidrot, vai konkrētas tiesiskās attiecības ir publiski tiesiskas vai privāttiesiskas.

Tiesību doktrīnā arī izteikts viedoklis, ka publiski tiesiskās attiecībās un privāttiesiskās attiecībās ir piemērojami atšķirīgi principi: privāttiesībās esot piemērojams privātaunomijas princips, turpretim publiskajās tiesībās piemērojams, piemēram, cilvēktiesību ievērošanas princips, samērīguma princips, tiesiskās paļāvības princips, patvaļas aizlieguma princips u. c.³⁶ Jāuzsver, ka vispārējos tiesību principus nevar dalīt publiski tiesiskos un privāttiesiskos. Piemēram, tiesiskuma princips ir piemērojams jebkādās tiesiskās attiecībās (gan starp valsti un privātpersonu, gan starp privātpersonām). Arī samērīguma princips kļuvis par tiesību principu, kas piemērojams arī tiesiskās attiecībās starp privātpersonām (pirms 2009. gada 4. jūnija grozījumiem Civillikumā³⁷ Augstākās tiesas Senāts norādīja uz samērīguma principu kā pārmērīga līgumsoda samazināšanas pamatu;³⁸ tāpat atsaucies uz samērīguma principu ietvertas arī normās, kas regulē privāttiesiskas attiecības³⁹). Turpretim tiesiskās paļāvības princips (kurš piemērojams tikai tiesiskās attiecībās starp privātpersonu un valsti) līdzinās labas ticības principam tādā ziņā, ka abi aizsargā privātpersonas paļāvību uz citas personas darbībām.⁴⁰

Ievērojot vispārējo tiesību principu daudzveidību, kā arī to, ka daudzi no tiem ir universāli un ar attiecīgām modifikācijām piemērojami jebkādās tiesiskās attiecībās, šo principu klasifikācijas nozīmi nevajadzētu pārspilēt. Vispārējo tiesību principu piemērošanas iespēju nosaka ne jau secinājums par to, ka princips ir uzskatāms par publisko tiesību principu vai privāto tiesību principu, bet gan konkrētā principa saturs un citi vispārējo tiesību principu piemērošanas priekšnoteikumi. Tomēr šo principu konkretizācija konkrētās tiesiskās attiecībās var atšķirties atkarībā no tā, vai tās ir publiski tiesiskas vai privāttiesiskas.

Vairākās tiesību sistēmās tiek uzskatīts, ka publisko un privāto tiesību dalījums ietekmē arī cilvēktiesību piemērošanu privāttiesiskās attiecībās.⁴¹ Arī Latvijā reiz ticis uzskatīts, ka Satversmē noteiktās pamattiesības, izņemot Satversmes 107. un 108. pantu, tieši piemērojamas vienīgi publiski tiesiskās attiecībās.⁴² Tomēr publisko un privāto tiesību dalījums pats par sevi neietekmē pamattiesību iedarbību privāttiesiskās attiecībās.

3.2. Tiesu kompetences norobežošana

Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīmīgākā praktiskā izpausme ir tiesu kompetences norobežošana – likumdevēja uzskats, ka publiski tiesiskās attiecības

valsts pārvaldes jomā pārbaudāmas īpašā procedūrā un atsevišķā tiesā. Latvijā šī konceptuālā tēze ietverta Administratīvā procesa likuma 2. panta 2. punktā, kur noteikts, ka viens no likuma pamatmērķiem ir pakļaut neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesu varas kontrolei izpildvaras darbības, kuras attiecas uz konkrētām publiski tiesiskajām attiecībām starp valsti un privātpersonu.

3.3. Juridisko metožu izmantošana

Latvijas tiesību doktrīnā norādīts, ka „tiesību teksta iztulkojuma regulējumam atkarībā no teksta piederības privātajām, publiskajām vai starptautiskajām tiesībām piemīt zināmas atšķirības. Tās saistītas galvenokārt ar diviem jautājumiem: vai normu ir veidojusi viena institūcija (persona), vai arī tā radusies divu vai vairāku institūciju (valstu, personu) vienošanās rezultātā”.⁴³ Civillikuma 1504.–1510. pants tiešām paredz noteikumus par tiesiska darījuma iztulkošanu, un šie panti atšķiras no Civillikuma 4. pantā un Administratīvā procesa likuma 17. pantā noteiktajiem iztulkošanas noteikumiem. Taču tādēļ vien nevar apgalvot, ka „privātajās tiesībās pastāv īpaši iztulkošanas noteikumi”. Pietiktu pateikt, ka pastāv īpaši tiesisku darījumu iztulkošanas noteikumi. Turklāt Civillikuma 4. pantā un Administratīvā procesa likuma 17. pantā ietvertie tiesību normu iztulkošanas paņēmieni pēc būtības ir identiski. Tādēļ publisko un privāto tiesību dalījums pats par sevi neietekmē tiesību normu iztulkošanu.

Arī citu juridisko metožu lietošana nav atkarīga no publisko un privāto tiesību dalījuma. Piemēram, nav pamatots apgalvojums, ka „Civilprocess kā publiskās tiesības nepieļauj tik lielu analogijas izmantošanu, kā tas ir pieļaujams materiālajās normās (Civillikumā)”.⁴⁴ Nedz no likuma, nedz no tiesību doktrīnas neizriet apgalvojums, ka publisko un privāto tiesību dalījums pats par sevi ietekmētu analogijas piemērošanu. Līdz šim vien atzīts, ka principā privāttiesiskās attiecībās prioritāte ir analogijas slēdzienam (aizliegumi nav piemērojami pēc analogijas), turpretim publiski tiesiskās attiecībās prioritāte ir slēdzienam par pretējo (atļaujošām normām nevajadzētu tikt piemērotām pēc analogijas). Tomēr turpat vien norādīts, ka analogijas slēdziens netiek izslēgts publiski tiesiskās attiecībās, tāpat kā slēdziens par pretējo netiek izslēgts privāttiesiskās attiecībās.⁴⁵ Kaut arī vairākās t. s. publisko tiesību nozarēs pastāv analogijas ierobežojumi,⁴⁶ principā tā ir piemērojama gan privāttiesiskās, gan publiski tiesiskās attiecībās.⁴⁷ Tādējādi publisko un privāto tiesību dalījums pats par sevi nenosaka analogijas ierobežojumus; tie analizējami katrās konkrētās tiesiskās attiecībās.

Juridiskajā argumentācijā nereti tiek izmantoti plaši pazīstamie izteikumi, ka „privātajās tiesībās ir atļauts viss, kas nav aizliegts”, bet „publiskajās tiesībās aizliegts viss, kas nav atļauts”.⁴⁸ Šīs tēzes tikai atspoguļo (nevis nosaka) tiesību subjektu juridisko kompetenci, kas noteikta tiesību sistēmā; tās nenosaka tiesību normu īpašības vai konstitucionālus ierobežojumus tiesību normu izstrādāšanā. Tomēr minētos izteikumus var saprast arī kā ideoloģiskas, politiskas dogmas – privātpersonu rīcības brīvību nevajadzētu ierobežot, bet valsts rīcība jāierobežo.

3.4. Tiesību normu spēks laikā

Latvijas tiesību zinātnē izteikts apgalvojums: privāttiesībās valda princips, ka jauna tiesību norma ir piemērojama nākamiem apstākļiem, bet publiskajās tiesībās jauna norma parasti ir piemērojama apstākļiem, kuri radušies pirms, bet turpinās pēc jaunās tiesību normas spēkā stāšanās.⁴⁹ Civillikuma 3. pants noteic, ka „katra civiltiesiska attiecība apspriežama pēc likumiem, kas bijuši spēkā tad, kad šī attiecība

radusies, pārgrozījusies vai izbeigusies. Neskartas paliek jau iegūtās tiesības”. Tā kā šis noteikums attiecas uz visām privāttiesiskām attiecībām, tad pareizs ir apgalvojums, ka „privāttiesiskās attiecībās norma piemērojama nākamiem apstākļiem”. Kaut arī nav vispārēja normatīva noteikuma, kas regulētu piemērojamo tiesību normu spēku laikā publiski tiesiskās attiecībās, atrodam, ka šo jautājumu vispirms regulē tiesiskās noteiktības princips. Civillikuma 3. pants ir tikai šī principa normatīvs nostiprinājums. Procesuālajās tiesībās darbojas princips, ka piemērojama tā procesuālo tiesību norma, kas spēkā procesuālās darbības izdarīšanas brīdī.⁵⁰ Tomēr citu tiesību normu spēku laikā vispirms nosaka likumdevējs pārejas noteikumos. Ja tādu nav, tad piemērojams tiesiskās noteiktības princips, proti, vēlāk pieņemtas tiesību normas neietekmē jau nodibinātās tiesiskās attiecības. Administratīvajā procesā iestādei parasti ir jāpiemēro tā tiesību norma, kas ir spēkā administratīvā akta izdošanas brīdī, taču tiesai, pārbaudot administratīvā akta tiesiskumu, nav jāņem vērā tiesību normu maiņa. Tas izriet no tiesiskās noteiktības principa.⁵¹ Šiem noteikumiem ir izņēmumi, kas izriet no konkrētā tiesiskā regulējuma būtības. Tādēļ nav pamata apgalvot, ka publisko un privāto tiesību dalījums ietekmē tiesību normu spēku laikā. Drīzāk iepriekš minētā tēze ir indukcijas ceļā radīts secinājums, kam ir vienīgi apkopojosa, nevis normatīva nozīme.

3.5. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme tiesību zinātņu studiju programmu didaktikā

Tiesību apakšnozaru klasifikācijai publiskajās un privātajās tiesībās nav praktiskas nozīmes. Tā, piemēram, atzinums, ka krimināltiesības vai konstitucionālās tiesības ir publisko tiesību apakšnozare, tiesību piemērošanas praksē ir nenozīmīgs. Tomēr tiesību apakšnozaru „pieskaitīšana” publiskajām un privātajām tiesībām var būt būtiska, lai uzsvertu, ka ir jāatšķir, piemēram, darba tiesiskās attiecības no valsts dienesta attiecībām, ka pastāv juridiskas personas (publisko tiesību subjekti), kuras darbojas atšķirīgā tiesiskā režīmā utt.⁵² Tiesību klasifikācijas uzdevums ir palīdzēt juristam atklāt principus, uz kuriem balstās atsevišķas tiesību nozares, lai varētu tos izmantot tiesību interpretācijā.⁵³ Tādēļ arī tiesību teorijas grāmatās⁵⁴ norādītā tiesību apakšnozaru klasifikācija palīdz pirmo kursu studentiem orientēties objektīvo tiesību normu kopumā. Tomēr publisko un privāto tiesību dalījuma didaktisko nozīmi nevajag pārspīlēt. Lieki studentus pārliecināt par to, vai, piemēram, konkurences tiesības, patērētāju tiesību aizsardzības tiesības vai vides tiesības ir publisko vai privāto tiesību apakšnozare. Tiesību apakšnozaru klasifikācijas publiskajās vai privātajās relativitāti apstiprina kaut vai tas, ka civilprocess, kā arī sodu tiesības kā tiesību apakšnozare Francijā tradicionāli tiek uzskatīti par privāto tiesību apakšnozari, bet Vācijā (un arī Latvijā) – par publisko tiesību apakšnozari.⁵⁵

Kopsavilkums

1. Publisko un privāto tiesību dalījums padomju tiesību sistēmā tika noliegts kā raksturīgs t. s. buržuāzisko valstu tiesību sistēmām un raksturots neatbilstoši tā izpratnei citu kontinentālās Eiropas valstu tiesību sistēmās, kur tam ir praktisks lietojums. Tomēr arī padomju tiesību sistēmā tika nošķirtas civiltiesiskās attiecības no administratīvi tiesiskām attiecībām, turklāt pēc līdzīgiem kritērijiem, kurus lieto publiski (resp., administratīvi) tiesisko un privāttiesisko attiecību nošķiršanai valstīs, kur šo dalījumu atzīst un lieto.
2. Publisko un privāto tiesību dalījums Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas tika atzīts nekritiski kā kontinentālās Eiropas tiesību lokam raksturīga pazīme.

Publisko un privāto tiesību dalījuma atzīšana ir uzskatāma par vienu no tiesību sistēmas transformācijas izpaušmēm. Tiesību dalījums vispirms tika atzīts normatīvajos aktos un tikai pēc tam izpelnījās ievēribu juridiskajā literatūrā. Tomēr tiesību piemērošanas praksē tas kļuva būtisks tikai līdz ar Administratīvā procesa likuma stāšanās spēkā.

3. Publisko un privāto tiesību dalījumam Latvijā ir nozīme, 1) nosakot piemērojamo tiesību normu gadījumos, kad normatīvā aktā ir tieša vai pastarpināta atsauce uz publisko un privāto tiesību dalījumu; 2) nosakot kompetento tiesu/lietas izskatīšanas procesu; 3) tiesību zinātņu studiju programmu didaktikā. Publisko un privāto tiesību dalījums pats par sevi neietekmē tiesību normu iztulkošanu, analogijas piemērošanu un tiesību normu spēku laikā. Juridiskajā literatūrā izteiktie pieņēmumi par publisko un privāto tiesību dalījuma saistību ar tiesību normu iztulkošanu, analogiju un tiesību normu spēku laikā ir vispārinājumi, tie neatspoguļo likumsakarības.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā „Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē”.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. *Akmentiņš, R.* Ievads tiesību zinātnē. Lekcijas. [B.v.]: [B.i.], 1929.
2. *Beaud, O.* La distinction entre droit public et droit privé: un dualisme qui résiste aux critiques. Grām.: The Public Law/Private Law Divide. Ed by. Frredland M., Auby J. B. [b.v.]: Hart Publishing, 2006, p. 21–38.
3. *Briede, J.* Noteicošais brīdis tiesisko un faktisko apstākļu vērtēšanai administratīvajā procesā. Publiskās lekcijas (15.12.2009.) izdales materiāls.
4. *Briede, J.* Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.
5. *Briede, J.* Publiskās un privātās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums. E. Melķiša red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 41.–58. lpp.
6. *Bukovskis, V.* Administratīvās tiesas reforma: *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, Nr. 7–9, 1925, 817.–841. lpp.
7. *David, R.* Introduction. Grām.: The Legal Systems of the World. Their Comparison and Unification. Volume II. Chapter 2. Structure and the Divisions of the Law. Chief. ed. Rene David. Tübingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974, p. 3–14.
8. *Fedtke, J., Oliver, D.* Human Rights and the Private Sphere – the Scope of the Project. Grām.: Human Rights and the Private Sphere. A Comparative Study. Ed by. Oliver D., Fedtke J. [B.v.], Routledge and Cavendish, 2007, p. 3–26.
9. *Kalniņš, E.* Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11. soļi tiesību piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 126.–205. lpp.
10. *Kalniņš, E.* Tiesību normas spēkā esamība. *Likums un Tiesības*, Nr. 7(11), 2000, jūlijs, 214.–220. lpp.
11. *Krastiņš, I.* Tiesību teorijas pamatjēdzieni. Rīga: Latvijas Universitāte, 1996.
12. *Levits, E.* Par tiesiskās vienlīdzības principu. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 68(2833), 2003, 8. maijs.
13. *Levits, E.* Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. Pieejams: <http://www.politika.lv/index.php?f=593>.
14. *Levits, E.* Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2000, 241.–292. lpp.
15. *Levits, E.* Par administratīvā procesa vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā. *Jurista Vārds*, Nr. 10/11 (78/79), 1998, 19. marts.

16. *Lēbers, A.* Lekcijas par ievadu tiesību zinātnē. II. daļa. Rīga: L. U. Studentu Padomes Mācības līdzekļu Apgādāšanas Komisija, 1922.
17. *Melkšis, E.* Tiesību normu iztulkošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 110.–114. lpp.
18. *Melkšis, E.* Publisko tiesību juridiskās personas: likums un inertā realitāte. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, Nr. 3(4), 1998.
19. *Neimanis, J.* Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006.
20. *Neimanis, J.* Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004.
21. Intervija ar Dainu Osi. Cit. no: *Lazdiņš, J.* Latvijas Republikas tiesību attīstības tendences pēc neatkarības atjaunošanas 1990.–1991. gadā. *Latvijas Universitātes žurnāls Nr. 1.* Juridiskā zinātne. [B.v.]: Latvijas Universitāte, 2010, 53.–79. lpp.
22. *Pastars, E.* Iesniegumu likumu un citu likumu mijiedarbība. *Jurista Vārds*, Nr. 49(502), 2007, 4. decembris.
23. Par administratīvā procesa likumu. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 186(901), 1997, 22. jūlijs.
24. *Plotnieks, A.* Padomju sociālistiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1975.
25. *Strupiņš, A.* Publiskās administrācijas disciplīna. *Latvijas Jurists*, Nr. 4(38).
26. *Torgāns, K.* Ak, šis ilgotais privātipašums! *Latvijas Jurists*, 1990, 8. maijs.
27. *Szladits, C.* The Civil Law System. Grām.: The Legal Systems of the World. Their Comparison and Unification. Volume II. Chapter 2. Structure and the Divisions of the Law. Chief. Ed. Rene David. Tübingen: J. C. B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974, p. 15–76.
28. *Vēbers, J.* Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1979.
29. *Алексеев, С.* (ред.) Проблемы теории государства и права. Москва: Юридическая литература, 1987.
30. *Ленин, В.* Полное Собрание Сочинений В. И. Ленина, 5-е изд. Том 44. Pieejams: <http://vilenin.eu/t44/p398>.
31. *Марченко, М.* (ред.) Теория государства и право. Москва: Издательство Московского университета, 1987.
32. Теория государства и право. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1982.

Normatīvie akti

1. Paziņošanas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 102(4294), 2010, 30. jūnijs.
2. Grozījumi Civiltikumā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 94(4080), 2009, 17. jūnijs.
3. Iesniegumu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164(3740), 2007, 11. oktobris.
4. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 94(2669), 2002, 6. jūnijs.
5. Administratīvā procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164(2551), 2001, 14. novembris.
6. Darba likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 105(2492), 2001, 6. jūlijs.
7. Patērētāju tiesību aizsardzības likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 104/105 (1564/1565), 1999, 1. aprīlis.
8. Par pašvaldībām: LV likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 61(192), 1994, 19. maijs.
9. Administratīvo aktu procesa noteikumi: LV likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 100(383), 1995, 4. jūlijs, zaudējis spēku.
10. Par kārtību, kādā var pārsūdzēt tiesā amatpersonu prettiesisko rīcību, ar kuru aizskartas pilsoņu tiesības: PSRS Augstākās padomes Prezidija dekrēts. *PSRS Augstākās Padomes Ziņotājs*, Nr. 26, 1987, zaudējis spēku.
11. Par papildinājumiem un grozījumiem Latvijas PSR civilprocesa kodeksā un Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodeksā: LPSR Augstākās padomes Prezidija dekrēts. *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, Nr. 26, 1988, 30. jūnijs, zaudējis spēku.
12. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Civilt kodekss. Rīga: Avots, 1988.

Tiesu nolēmumi

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 14. maija spriedums lietā Nr. SKC-212. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 270.–279. lpp.
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 7. decembra lēmums lietā Nr. SKA-241/2004: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 651.–657. lpp.
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 3. augusta lēmums lietā Nr. SKA-191/2004: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 635.–638. lpp.

4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 27. aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-80/2004: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 617.–620. lpp.
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2001. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-499: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2002, 699.–706. lpp.
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 1997. gada 17. septembra spriedums lietā Nr. SKC-332/1997: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 1997. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 1998, 773.–775. lpp.

Atsauces

- ¹ Sk., piem., *Lēbers, A.* Lekcijas par ievadu tiesību zinātnē. II. daļa. Rīga: L. U. Studentu Padomes Mācības līdzekļu Apgādāšanas Komisija, 1922, 28.–35. lpp., *Bukovskis, V.* Administratīvās tiesas reforma. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, Nr. 7–9, 1925, 817.–841. lpp.; *Akmentiņš, R.* Ievads tiesību zinātnē. Lekcijas. [B.v.]: [B.i.], 1929.
- ² *Plotnieks, A.* Padomju sociālistiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1975, 208. lpp.
- ³ Turpat, 209. lpp.
- ⁴ Turpat, 210. lpp., sal. ar Теория государства и право. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1982, с. 259–265, *Марченко, М.* (ред.) Теория государства и право. Москва: Издательство Московского университета, 1987, с. 343–348, *Алексеев, С.* (ред.) Проблемы теории государства и права. Москва: Юридическая литература, 1987, с. 210–214.
- ⁵ *Алексеев, С.* (ред.) Проблемы теории государства и права. Москва: Юридическая литература, 1987, с. 210–211.
- ⁶ *Plotnieks, A.* Padomju sociālistiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1975, 210. lpp.
- ⁷ Теория государства и право. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1982, с. 258.
- ⁸ *Ленин, В.* Полное Собрание Сочинений В. И. Ленина, 5-е изд. Том 44. Москва: Издательство политической литературы, 1967, с. 398. Cit. no: <http://vilenin.eu/t44/p398> [sk. 26.04.2011.].
- ⁹ *David, R.* Introduction. Grām.: The Legal Systems of the World. Their Comparison and Unification. Vol. II. Chapter 2. Structure and the Divisions of the Law. Chief. Ed. Rene David. Tübingen: J. C. B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974, p. 11.
- ¹⁰ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Civilkodekss. Rīga: Avots, 1988, 7. lpp.
- ¹¹ *Vēbers, J.* Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1979, 11. lpp.
- ¹² Par kārtību, kādā var pārsūdzēt tiesā amatpersonu prettiesisko rīcību, ar kuru aizskartas pilsoņu tiesības: PSRS Augstākās padomes Prezidija dekrēts. *PSRS Augstākās Padomes Ziņotājs*, Nr. 26, 1987, zaudējis spēku.
- ¹³ Par papildinājumiem un grozījumiem Latvijas PSR civilprocesa kodeksā un Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodeksā: LPSR Augstākās padomes Prezidija dekrēts. *Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, Nr. 26, 1988, 30. jūnijs, zaudējis spēku.
- ¹⁴ *Torgāns, K.* Ak, šis ilgotais privātpašums! *Latvijas Jurists*, 1990, 8. maijs.
- ¹⁵ *Strupiņš, A.* Publiskās administrācijas disciplīna. *Latvijas Jurists*, Nr. 4(38).
- ¹⁶ Par pašvaldībām: LV likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 61(192), 1994, 19. maijs.
- ¹⁷ Administratīvo aktu procesa noteikumi: LV likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 100(383), 1995, 4. jūlijs, zaudējis spēku.
- ¹⁸ *Krastiņš, I.* Tiesību teorijas pamatjēdzieni. Rīga: Latvijas Universitāte, 1996, 29. lpp.
- ¹⁹ Sal. ar ļoti līdzīgu skaidrojumu: „Privāttiesiskās attiecības ir tās, kur privāta persona figurē kā patstāvīgs tiesību subjekts, publiski tiesiskās attiecības turpretim ir tās, kur privāta persona figurē kā sociālās vienības padota daļa.”: *Akmentiņš, R.* Ievads tiesību zinātnē. Lekcijas. [B.v.]: [B.i.], 1929, 60. lpp.
- ²⁰ Par administratīvā procesa likumu. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 186(901), 1997, 22. jūlijs.
- ²¹ *Levits, E.* Par administratīvā procesa vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā. *Jurista Vārds*, Nr. 10/11 (78/79), 1998, 19. marts.
- ²² *Meļķis, E.* Publisko tiesību juridiskās personas: likums un inertā realitāte. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, Nr. 3(4), 1998.
- ²³ *Briede, J.* Publiskās un privātās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums. E. Meļķiņa red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 57. lpp.
- ²⁴ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 94(2669), 2002, 6. jūnijs.
- ²⁵ *Levits, E.* Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. Pieejams: <http://www.politika.lv/index.php?f=593> [sk. 29.04.2011.].
- ²⁶ Administratīvā procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164 (2551), 2001, 14. novembris.

- ²⁷ Piemēram, lietā par nekustamā īpašuma nodokli Augstākās tiesas Senāts spriedumā, starp citu, norādījis, ka „tiesiskās attiecības radušās uz publisko tiesību pamata. Līdz ar to saskaņā ar Latvijas CPK 288. pantu lieta izskatāma kārtībā, kas radusies no administratīvi tiesiskajām attiecībām, atbilstoši Latvijas CPK 24-A nodaļai”. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 1997. gada 17. septembra spriedums lietā Nr. SKC-332/1997: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 1997. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 1998, 775. lpp. Lietā, kurā persona iesniedza pieteikumu tiesā par lēmumu, ar kuru viņai atņemta pilsonība, Senāts norādīja, ka „starp pusēm nepastāv civiltiesiska attiecība, bet attiecības radušās publisko tiesību jomā”. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2001. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-499: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. Rīga: Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2002, 704. lpp.
- ²⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 27. aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-80/2004: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 617.–620. lpp.
- ²⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 3. augusta lēmums lietā Nr. SKA-191/2004: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 635.–638. lpp.
- ³⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 7. decembra lēmums lietā Nr. SKA-241/2004: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 651.–657. lpp.
- ³¹ *Meļkīsis, E.* Publisko tiesību juridiskās personas: likums un inertā realitāte. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, Nr. 3(4), 1998.
- ³² Paziņošanas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 102(4294), 2010, 30. jūnijs.
- ³³ Iesniegumu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 164 (3740), 2007, 11. oktobris.
- ³⁴ *Sal. Pastars, E.* Iesniegumu likumu un citu likumu mijiedarbība. *Jurista Vārds*, Nr. 49(502), 2007, 4. decembris.
- ³⁵ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 94 (2669), 2002, 21. jūnijs.
- ³⁶ *Sk. Briede, J.* Administratīvais akts. Rīga: *Latvijas Vēstnesis*, 2003, 82. lpp.
- ³⁷ Grozījumi Civillikumā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 94(4080), 2009, 17. jūnijs.
- ³⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 14. maija spriedums lietā Nr. SKC-212. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 270.–279. lpp.
- ³⁹ *Sk.*, piem., Darba likuma 29. panta otro daļu, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.¹ panta otro daļu.
- ⁴⁰ Viens no labas ticības principa piemērošanas gadījumiem ir tad, ja kādas personas rīcība nonāk būtiskā pretrunā ar tās iepriekšējo rīcību, laužot iepriekšējās rīcības rezultātā nodibināto otras personas pamatoto un aizsargājamo uzticību tam, ka līdzšinējā tiesiskā situācija nemainīsies: *sk. Kalniņš, E.* Tiesību tālākveidošana. Grām.: Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 379. lpp.
- ⁴¹ *Oliver, D., Fedtke, J.* Human Rights and the Private Sphere – the Scope of the Project. Grām.: Human Rights and the Private Sphere. A Comparative Study. Ed by: Oliver D., Fedtke J. [B.v.], Routledge and Cavendish, 2007, p. 22.
- ⁴² *Levits, E.* Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA Izglītības solī, 2000, 256.–257. lpp. Apsvērumus par Satversmes 91. panta nozīmi privāttiesiskās attiecībās *sk. Levits, E.* Par tiesiskās vienlīdzības principu. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 68(2833), 2003, 8. maijs, A4. punkts.
- ⁴³ *Meļkīsis, E.* Tiesību normu iztulkošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11. solī tiesību piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 113. lpp.
- ⁴⁴ Intervija ar Dainu Osi. Cit. no: *Lazdiņš, J.* Latvijas Republikas tiesību attīstības tendences pēc neatkarības atjaunošanas 1990.–1991. gadā. *Latvijas Universitātes žurnāls Nr. 1.* Juridiskā zinātne. [B.v.]: Latvijas Universitāte, 2010, 63. lpp.
- ⁴⁵ *Neimanis, J.* Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 134. lpp.
- ⁴⁶ *Kalniņš, E.* Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11. solī tiesību piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 165. lpp., *Neimanis, J.* Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 135.–151. lpp.
- ⁴⁷ *Kalniņš, E.* Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11. solī tiesību piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 156. lpp.
- ⁴⁸ *Sk.*, piem., *Neimanis, J.* Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004, 114. lpp.
- ⁴⁹ *Kalniņš, E.* Tiesību normas spēkā esamība. *Likums un Tiesības*, Nr. 7(11), 2000, jūlijs, 219. lpp.
- ⁵⁰ *Sk.* Civilprocesa likuma 3. pantu, Kriminālprocesa likuma 4. pantu.

- ⁵¹ Briede, J. Noteicošais brīdis tiesisko un faktisko apstākļu vērtēšanai administratīvajā procesā. Publikās lekcijas (15.12.2009.) izdales materiāls.
- ⁵² Sal. Szladits, C. The Civil Law System. Grām.: The Legal Systems of the World. Their Comparison and Unification. Vol. II. Chapter 2. Structure and the Divisions of the Law. Chief. Ed. Rene David. Tübingen: J. C. B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974, p. 10.
- ⁵³ Levits, E. Par administratīvā procesa vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā. *Jurista Vārds*, Nr. 10/11 (78/79), 1998, 19. marts.
- ⁵⁴ Sk., piem., Neimanis, J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004, 114.–115. lpp.
- ⁵⁵ Szladits, C. The Civil Law System. Grām.: The Legal Systems of the World. Their Comparison and Unification. Volume II. Chapter 2. Structure and the Divisions of the Law. Chief. Ed. Rene David. Tübingen: J. C. B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974, p. 21; par to, ka Francijā krimināltiesības tiek uzskatītas par privāto tiesību apakšnozari, sk., piem., Beaud, O. La distinction entre droit public et droit privé: un dualisme qui résiste aux critiques. Grām.: The Public Law/Private Law Divide. Ed by. Fredland M., Auby J. B. [b.v.]: Hart Publishing, 2006, p. 24.

Summary

1. *The public/private law division in the soviet legal system was denied as being characteristic to legal systems of bourgeois countries and was described erroneously. Nevertheless, the soviet legal system distinguished civil legal relationships from administrative legal relationships. The criteria of division were similar to those used to divide public (i.e. administrative) law from private law in legal systems, where this division is recognized and applied.*
2. *The public/private law division in Latvia after the renewal of independence was acknowledged uncritically as a characteristic quality of the European (continental) legal family. The acknowledgment of public/private law division is an expression of transformation of the Latvian legal system. The division was first used in normative acts several years after renewal of independence and only thereafter was analyzed in legal scholarship. However, in legal practice the division became relevant only after the enforcement of Administrative Procedure Law.*
3. *The public/private law division in Latvia is important 1) in determining the applicable legal provision when the normative act expressly or implicitly contains a reference to the division; 2) in determining court jurisdiction/procedure of review of a case; 3) in didactics of study programs of law. The public/private law division does not affect interpretation of law, use of analogy and intertemporal effect of legal provisions.*